

Restavriranje oltarjev v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču

V cerkvi sv. Miklavža na Godešiču je bila 4. oktobra 2009 slovesna blagoslovitev obnovljenih oltarjev, fresk in križevega pota, ki jo je opravil msgr. dr. Anton Jamnik, pomožni škof ljubljanske nadškofije. Z njim so maševali domači župnik Gregor Dolšak, duhovni pomočnik župnije Reteče Stanko Dolšak, nekdanja župnika župnije Reteče Drago Markuš in Štefan Pavli ter diakon Imre Jerebic.

Konservatorsko-restavratorski posegi na oltarjih, freskah in križevem potu, ki so potekali leta 2008 in 2009, pomenijo zaključek več kot desetletne temeljite prenove godeške cerkve, ki se je začela na pobudo takratnega župnika Štefana

Zunanjščina in notranjščina cerkve sv. Miklavža na Godešiču. (foto: Aleksander Igličar)

Pavlija. V tem času sta bili v celoti prenovljeni notranjost in zunanost cerkve,¹ leta 2006, ob praznovanju tisočletnice Godešiča, je cerkev dobila tudi novo krono s štirimi bronastimi zvonovi. Ti so zamenjali dotedanje železne zvonove, ki so leta 1922 nadomestili stare bronaste, ki jih je vzela vihra 1. svetovne vojne. Z obnovo oltarjev, fresk in križevega pota je bila prenovljena še njena duša, tako v zunanjem kot tudi notranjem duhovnem smislu.

Restavriranje fresk in križevega pota so opravili restavratorji pod vodstvom mag. Anite Kavčič Klančar iz Šentjošta, o čemer piše prispevek v 55. številki Loških razgledov.² V nadaljevanju je najprej predstavljen umetnostnozgodovinski pomen godeške cerkve sv. Miklavža, nato pa potek restavriranja oltarjev.

Umetnostnozgodovinski pomen godeške cerkve sv. Miklavža³

Cerkev sv. Miklavža je najpomembnejši umetnostnozgodovinski biser na Godešiču, ki jo je Občinski svet Občine Škofja Loka (julij 2007) razglasil za kulturni spomenik lokalnega pomena. Prvotna cerkev, ki je danes podružnica cerkev župnije Reteče, je bila najverjetneje zgrajena že okrog leta 1291 ali celo prej. Med obnovenimi deli je bil v prezbitteriju odkrit prvotni romanski temelj, ki je danes nakazan s črnim kamnitim tlakom. Prvotni romanski prezbitterij je bil v

Gotsko okno in detajl kamnitega krogičevja. (foto: Aleksander Igličar)

- 1 Obnovitvena dela sta v člankih opisala Mojca Bertoncel in Štefan Pavli v *Loških razgledih* 48, str. 155–160 in *Loških razgledih* 49, str. 211–215.
- 2 Kavčič Klančar, Konservatorsko-restavratorski posegi ..., str. 299–307.
- 3 Štukl, Cerkev svetega Miklavža, str. 326–338.

prvi četrtini 15. stoletja povečan, iz tega obdobja so dobro ohranjena tri gotska okna s kamnitimi stebri in krogovičevjem, kar je na gorenjskem redkost, saj so gotska okna med kasnejšimi prezidavami cerkva v večini primerov zazidali. Gotska okna je (poleti 2008) restavriral in na novo zasteklila Nuška Kambič Dolenc, sodelavka Restavratorskega centra RS. Gotski prezbitorij je bil leta 1852 nadzidan in krožno obokan v baročnem stilu.

Leta 1738 je bil na levi strani cerkve zgrajen nov zvonik z zakristijo v pritličju, v letih 1738 do 1749 je bila prizidana tudi kapela, v kateri je oltar sv. Frančiška Ksaverija. Leta 1726 je bila ob vhodu prizidana baročna lopa. Pri prezidavah zvonika in lope so delali isti mojstri kot v Škofji Loki pri špitalski cerkvi, špitalski upravni zgradbi, pri cerkvah na Hribcu in v Bukovem vrhu.⁴

Z umetnostnozgodovinskega vidika so v godeški cerkvi najbolj zanimive **freske pred vhodom** in za korom, ki so delo goriških (furlanskih) mojstrov iz okrog leta 1400. Na njih je motivika poslednje sodbe, ki je najbolj ohranjena v zgornjem delu, za sedanjim korom, v spodnjem delu so poslikave ohranjene slabše. Prizidana baročna lopa, ki je fresko sicer poškodovala, je hkrati njen zgornji del zaščitila pred vremenskimi vplivi. Zelo dobro sta ohranjena angela z glasbili, ki sta bila leta 1995, ob veliki razstavi Gotika na Slovenskem, izbrana za enega od motivov na osrednjih plakatih in naslovno stran kataloga. Znani umetnostni zgodovinar dr. France Stele je v začetku prejšnjega stoletja zapisal: »*Sploh kar se tiče čuta lepote, so to najlepše slikarije, kar sem jih videl.*»⁵ Nazadnje je freske leta 1911 restavriral slikar Matej Sternen, ko je nekaj časa celo bival na Godešiču.

Freske v prezbitoriju so delo znanega freskanta Jerneja iz Loke, nastale okrog leta 1530. V spodnjem delu so prikazani apostoli, ki so le še delno ohranjeni. Med restavriranjem so bile na novo odkrite freske nad nivojem okenskih polic, ki so bile do tedaj skrite pod ometom. V okenskih špaletah so se pokazale izjemno ohranjene podobe sv. Štefana, sv. Urha, sv. Lovrenca, neznanega škofa in mučenca. Pod freskami Jerneja iz Loke so na nekaterih mestih lepo vidni posvetilni križi, ki so precej starejšega datuma.

Angel muzikant na freski goriških mojstrov.
(foto: France Stele)

4 Štukl, Cerkev sv. Miklavža, str. 330.

5 Štukl, Cerkev sv. Miklavža, str. 330.

Oltar sv. Miklavža pred in po restavriranju. (foto: Aleksander Igličar in France Stele)

Glavni oltar sv. Miklavža: ob sedanjem restavriranju se je izkazalo, da je oltar delo pavlinske delavnice, iz okoli leta 1670. Ob restavriranju po požaru v cerkvi (1889) ga je poljanski podobar Ivan Šubic barvno spremenil, sedaj pa je spet obnovljen v prvotni podobi zlato-črnega oltarja. Oltar se stilno in po izvedbi navezuje na oltarje v cerkvi v Olimju pri Podčetrtku, ki so jih izdelali mojstri pavlinske delavnice iz samostana Lipoglava na Hrvaškem. Drobna podobnost med oltarjema, ki je prepričljiva na prvi pogled, sta kipa sv. Florijana, ki sta na obeh oltarjih presenetljivo podobna in potrjujeta veliko verjetnost, da gre za izdelek iste delavnice ali istega mojstra.

Tipično je, da je na oltarjih, tako na olimeljskem kot godeškem, delalo več različnih avtorjev, kiparjev in rezbarjev, zaradi česar se figure v posameznih nadstropjih oltarjev razlikujejo v kakovosti izvedbe. Ob osrednjem kipu zavetnika

Pročelna tabla menze glavnega oltarja pred in med restavriranjem. (foto: Pavel Toplak)

cerkve sv. Miklavža, je na levi kip sv. Frančiška Asiškega, na desni pa sv. Florijana. V nadstropju nad njimi je v sredini Marija z Jezusom, na levi sv. Apolonija in na desni sv. Neža. V atiki je podoba Boga očeta na oblaku.

Med restavriranjem je bila pod pročelno tablo menze glavnega oltarja odkrita slikarska podoba stoječega sv. Miklavža, s škofovsko palico v orokavičeni roki, knjigo v drugi roki ter statusnim pokrivalom, mitro na glavi. Svetnik stoji v kakovostno naslikani realistični pokrajini, obdan je z medaljonom, spletenim iz lovorovega venca. Ta lep in edinstven prizor je vključen v čudovito, s cvetjem poslikano, sicer svetlejšo tablo, kakršne so nekdanj krasile domače hišne skrinje. Zanimiv je prepoznaven izbor cvetja, kjer najdemo od nageljna do »eksotičnih« tulipanov, vmes pa še drugo gorenjsko cvetje.

Stranski oltar sv. Frančiška Ksaverija, ki stoji v stranski kapeli na levi strani cerkve, je baročni izdelek kasnejšega nastanka kot glavni oltar, saj je bil postavljen okoli leta 1750. Ob restavriranju je bilo na bazi oltarja nad menzo najdeno ime ustvarjalca, podobarja Mathiasa Pallerja, ki širše ni poznan. Stilni zgled za Frančiškov oltar bi bili lahko izdelki delavnice Francesca Robbe, ki je takrat delovala v Ljubljani. Ta oltar, za razliko od Miklavževega, nima več nasvedranih stebrov, tudi aplikacije so, četudi bogate, glede oblike umirjene. Oltar je bil prvič temeljito prenovljen (predelan) leta 1904, ko ga je »pomladil« slikar in ljubljanski podobar A. Götzl.

Poleg osrednjega kipa sv. Frančiška Ksaverija sta na oltarju kipa njegovih jezuitskih bratov, sv. Ignacija Lojolskega (levo) in sv. Frančiška Borgija (desno). V razgibani atiki je Brezmadežna Marija na zemeljski obli. Na stropu kapele je freska njenega krovanja.

Na desni strani cerkve je **stranski oltar sv. Valentina**, ki ga je, glede na prečiščene forme in delno strojno izdelane detajle (stebra in zaključne letve), najlažje datirati v neoklasicizem (druga polovica 19. stol.). V osrednji niši je slika sv. Valentina, nad njo sta naslikana apostola Peter in Pavel.

Stranski oltar sv. Frančiška Ksaverija.
(foto: France Stele)

Konservatorsko-restavratorski posegi na oltarjih

Glavni oltar sv. Miklavža je bil demontiran v začetku maja 2008 in prepeljan v restavratorske delavnice restavratorja specialista Veljka Tomana, na Rakitno nad Ljubljano, kjer ga je najprej dva meseca zaplinjeval z árgonom; ta postopek je odstranil lesne zajedavce. Izvedba konservatorsko-restavratorskih postopkov je bila zelo zahtevna, saj je bila prisotna močna črvojedost oltarnega okrasja (aplikacije), večina je obliko obdržala le zaradi kakovostne osnove, na katero je bila narejena pozlata. Rezbarska osnova iz lesa listavcev je bila dobesedno že brez nosilne funkcije in povsem spremenjena v lesni prah. Zaradi tega je bilo treba biti z aplikacijami zelo previden in jih močno ter dolgotrajno utrjevati. Restavratorska dela so bila zaključena sredi marca 2009, montaža oltarnih elementov v celoto pa je bila opravljena v cerkvi na Godešiču, 27. marca 2009.

Stranska oltarja sta bila demontirana v začetku februarja 2009 in prepeljana v restavratorsko delavnico podjetja KALMAN, d. o. o., v Ljubljani. Na Frančiškovem oltarju sta bili raziskani pozlata in posrebritve aplikacij (baze in kapiteli stebrov, vitičevje in okvirji), ki sta bili v predzadnji fazi oltarja. Götzlova predelava je bila, razen marmoriranih stebrov, imitacija sivega kamna, z minimalno pozlato in posrebitvijo, naneseno na (kasneje odstopajoče) osnovne podlage (Götzlovo grundiranje). Sonde so pokazale lazurno polihromacijo (zelen in rdeč odtенок, ki pa ni nujno Pallerjeva faza), posrebitve na določenih mestih, kar je bilo v zaključku obnovitvenih del ponovljeno. Pozlate so bile obnovljene na vseh mestih, kjer so bile tudi prvotno.

Sondiranja barvnih nanosov so pokazala, da so na glavnem delu oltarja, pod

Vidne poškodbe na kipu Marije in angela. (foto: Pavel Toplak)

vrhnjim nanosom barve, starejši marmorini, na volutah oltarne atike pa je samo en nanos barve na slabem temelju (Götzlova faza), ki se je zlahka luščil z lesene arhitekture. Pri čiščenju Götzlovega dela polihromacije je bilo na bazi oltarja nad menzo odkrito ime avtorja (podobarja) oltarja Mathiasa Pallerja. Napis, sicer skrit v marmorino, je konzerviran in ponovno na ogled pozornemu opazovalcu.

Na Valentinovem oltarju so sonde pokazale, da je osnova tega oltarja narejena iz težkega, temnega, eksotičnega lesa, ki je bil po vzoru Miklavževega oltarja prvotno pobarvan na črno, vendar je bilo za to potrebnih manj nanosov barve. Oltarne aplikacije (vitičevje, kapiteli) so verjetno pripadale starejšemu ali predhodnemu oltarju, ki je časovno spadal v obdobje Miklavževega oltarja. Narejene so iz mehkega lesa listavca, ki ga je najedla močna črvojedost, tako da je bilo potrebno mnogo konservatorskega utrjevanja, da so jih konservatorji lahko ohranili in ponovno pozlatili v klasičnih tehnikah. Po opravljenih konservatorsko-restavratorskih delih sta bila oltarja sredi septembra 2009 pripeljana nazaj v godeško cerkev.

Konservatorsko-restavratorska dela na stranskih oltarjih je izvajalo podjetje KALMAN, d. o. o., iz Ljubljane. Dela je strokovno vodil višji restavrator-konservator, akademski slikar Veljko Toman, ob sodelovanju akademskega kiparja specialista Damjana Kracine in mag. Pavla Toplaka, umetnostnega zgodovinarja, konservatorja.

Potek konservatorsko-restavratorskih del je nadzorovala strokovna skupina, ki so jo sestavljali Modest Erbežnik, odgovorni konservator iz ljubljanske enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine RS, mag. Nuška Dolenc Kambič in mag. Vlado Fras Zavrl, sodelavca Restavratorskega centra RS.

Restavratorsko-konservatorska dela na oltarjih, freskah in križevem potu je vodil Odbor za obnovo godeške cerkve, ki so ga

Oltar sv. Valentina po restavriranju.

(foto: Aleksander Igličar)

sestavljali ključarja Vinko Avguštin in Anton Starman, mežnar Peter Bertoncelj, blagajničarka Mira Starman, ki jo je po smrti nasledila Justi Vehar, Alojz Igličar, Robert Šega in Aleksander Igličar. Izvedena dela so sofinancirali Ministrstvo za kulturo RS, Občina Škofja Loka in Svet Krajevne skupnosti Godešič, večina sredstev pa je bila zbrana z darovi ljudi dobrega srca iz Godešiča in drugih krajev.

Skupinska fotografija po blagoslovitvi, 4. oktober 2009. Z leve proti desni: Pavel Toplak, Peter Bertoncelj, Justi Vehar, Jaka Štalec, Imre Jerebic, Štefan Pavli, Drago Markuš, Luka Štalec, Stanko Dolšak, Gregor Dolšak (sedi), škof Anton Jamnik, Aleksander Igličar, Ambrož Šega, Ivo Gržinčič (zakrit), Robert Šega, Vinko Avguštin in Anton Starman.

LITERATURA:

- Kavčič Klančar, Anita: Konservatorsko-restavratorski posegi na stenskih poslikavah v cerkvi sv. Miklavža na Godešiču. V: *Loški razgledi* 55, Škofja Loka : Muzejsko društvo, 2008, str. 299–307.
- Štukl, France: Cerkev svetega Miklavža. V: Šega, Judita (ur.): *Godešič skozi tisočletje 1006–2006*, Godešič : Odbor za pripravo praznovanja tisočletnice Godešiča, 2006, str. 326–338.